

Šiame numeryje:

Lenkų rašytojo alegoriniai romanai apie totalitarizmą.
Keli žodžiai Vincui Ramonui.
Trisdešimt antroji Europos lietuviškųjų studijų savaitė.
Ten, kur gyveno Romeo ir Julija.
Aldonos Veščiuonaitės eilėraščiai.
Atidaryta „Galerija“ New Yorke.
Reginos Matuzonytės-Ingelevičienės paroda pradeda Čiurlonio galerijos naują sezoną.
Naujos knygos.

Keli žodžiai Vincui Ramonui

ANATOLIJUS KAIRYS

Šių metų sausio 14 d. a. a. Vincas Ramonas šventė savo 80-įjį gimtadienį. Ta proga Kazys Bradūnas išspausdino gimtadieninį rašytojui pagerbti straipsnį (*Draugas*, 1985 m. sausio mėn. 19 d.), o štai, pusmečiui dar neparašęs, jau budėjome prie jo karsto. Stovėdamas prie jo karsto galvojau: ką mes laidojam? Ar iš tiesų mes Vincą Ramoną laidojam? Atsisveikinam? Ką atsisveikinam? Ir lydim. Ką lydime ir kur? Nė į vieną klausimą neradau atsakymo. Gal todėl, kad atsakymo nebuvo — Vincą Ramoną atsisveikinti, palaidoti ir užmirti yra negalimybė! Jis buvo, yra ir pasiliks mūsų tarpe kaip žodis ir kalba. Iš tiesų, kas mirė, ko mes netekome? Reliatyvus laikas, reliatyvus rašytojo laidojimas... Akivaizdus paradoksas — palydime ir „amžino“ poilsio vietą draugą ir bičiulį, vienos idėjos bendradarbį, o grįždami iš kapinių pasiimam ir vežamės atgal, tai yra pasiimam tai, kas nepalaidojama, kas jo palikta mūsų kartai ir ateinančioms: nemirštantis rašytojo kūrybinis turtas.

Vincas Ramonas buvo atviras ir tiesaus būdo, tačiau griežtą reikalavimų rašytojas. Savo bičiuliams jis buvo neatlaidus kritikas, barė ir mokė, kartais net priekaitavo, kad nieko gero neparašo... Tik poetams jis buvo atlaidesnis, kaip ir mūsų dauguma. Aukščiausias minėtame straipsnyje Kazys Bradūnas mini Vincui Ramonui charakteringą „linksma nuotyki“, kurį šia proga aš norėčiau paplėsti. Galiau patvirtinti, kad tada, Kazio Bradūno paminėtu laiku, draugiant lietuvių rašytojų, atrenkiant metinei grožinės literatūros premijai knygą, varžėsi Kazio Bradūno poezija ir Aloyzo Barono romanas. Vincas Ramonas ir Algirdas Titus Antanaitis palaikė Bradūno *Donelaičio kape*, o dr. Kazys Ambrozaitis ir šio straipsnio autorius — Barono proza. Penktuoju juro komisijos nariu buvo Povilas Gaučys, kuris ir pirmininkavo, tai jį ir nukrypo mūsų akys. Tokiais atvejais dažniausiai laimi poezija, tai P. Gaučys, mažai svyravęs, pasisakė už poeziją. Visi buvome linksni ir patenkinti, nes tiek Bradūnas, tiek Baronas visiems juro komisijai nariams buvo geri draugai, artimi bičiuliai — nesvarbu,

talikų Bažnyčia yra galingas tautinis simbolis“.

Kapuscinskis griežtai skiria Trečiojo pasaulio ir totalitarinius režimus. „Trečiojo pasaulio režimai nėra totalitariniai“, kalbėjo Kapuscinskis, „bet valdovo autoritetu besiremiančios diktatūros. Totalitariniai režimai persunkia visą visuomenės struktūrą, o paprastų diktatūrų kontrolė ribota. Jos tenori išsilaikyti valdžioje, bet totalitarinių valdovų ambicija yra viską kontroliuoti“, pabrėžė lenkų rašytojas *The New York Times* dienraščiui š. m. balandžio 18 d. išspausdintame pasikalbėjime.

kuris laimės. Grįžtant namo, Gaučys pasiūlė aplankyti laureatą ir jį pasveikinti. Neapsirikome — Bradūnas mus pavaišino geru konjaku.

Donelaičio kape mane erzino tokie posmai, kaip: *O, Kristijonai, Kas dabar Lazdynėliuos, Jeigu matytum, Ką jie padarė Iš tavo krašto ir iš tavo parapijos, Apsivertus grabe* (p. 45). Tai ne poezija, o reportažas. Arba: *Kur tavo vietoj tik akmuo, Ir tas išniekintas per dēm — / Apspjautas rusiškom raidēm...* (p. 44). Prie ko čia rusiškos raidės? Kuo rusų kalba kalta, kad Lietuvoj komunizmas? Kas pažinojo Vincą Ramoną, tas visai nesišbėjo, kai jis, vėliau užėjęs į *Draugo* redakciją. Kazio Bradūno prisipažinimu, pasakęs jam tiesiai į akis: „Kam gi meluoti?“, prikišdamas ruko „girdėjimą“. Tik Ramonas ir galėjo taip pasakyti kultūrinio priedo redaktoriui — niekas kitas! Neretai mūsų kolegos rašytojai, susitikę redaktorių ar kritiką, pataikauja, saldžialežvuojauja, bijo, idant redaktorius neišsveistų, neigiamos recenzijos apie knygą neišpūskintų... Vincas Ramonas nebijodavo savo nuomonės pareikšti, galima sakyti, kietai, beveik kategoriškai. Ta jo charakterio žymė yra iš dalies įkūnyta ir jo knygų veikėjuose.

Vincas Ramonas literatūrinės vagos nebuvo taip jau plačios, bet jos buvo labai gilios. Jis rašė nedaug, tačiau ką rašė, rašė gerai. Iš viso keturiolikos knygų, iš kurių dvi — *Dulkės raudonam saulei* ir *Kryžiai išsukė platesnį visuomenės dėmesį*. Abu šie romaniai tematiką ėmė iš pirmosios

Vincas Ramonas (1905-1985)

komunistų okupacijos metų. Vienas žymiausių mūsų literatūros kritikų, miręs prieš keletą metų prof. dr. Jonas Grinius, analizuodamas Vincą Ramoną romaną *Kryžius*, rašytoją prilygino Dostojevskui ir Tolstojui. Savo kapitalinėje knygoje *Veidai ir problemos lietuvių literatūroje* (p. 363) jis rašo: „*Kryžiai* nėra šiaip sau eilinis papročių romanas. Jis atstovauja idėjinio-probleminio ir drauge psichologinio romano rūšiai, kuri iteka į gilia literatūrinę srovę, suformuotą F. Dostojevskio ir L. Tolstojaus giliaprasmių romanų“.

Kaip talentingas rašytojas ir nuoseklus mąstytojas Vincas Ramonas priėjo išvados, kad idėjinėje kovoje tėra du keliai: *Maskva arba Roma*. Kaip matome, šios dvi problemos politikos, kultūrininkus bei rašytojus tebekamuoja ir dabar, 40 metų po *Kryžių* pasirodymo. Įžvalgus psichologas, kokių buvo Vincas Ramonas, natūralu keliu priėjo nuomonės, kad trečiojo kelio galbūt ir nėra, nebent trečiuoju keliu arba trečiaja išėjimu laikytume patios idėjos, o kartu ir rašytojo mirtį. Kaip teisingas Vincas Ramonas buvo rašydamas *Kryžius* prieš 40 metų, taip lygiai teisingas jis yra šiandien, ir be abejonės jis bus teisingas rytoj, ir dar po daugelio metų, jei į *Kryžius* žiūrėsime vien iš idėjinės pusės. Gėrio ir blogio kova yra žmogaus esminė kova su pačiu gyvenimu, tiksliau — su pačia egzistencija. Mus tebėrina tik Vincas Ramono kūrybinis pajėgumas taip komplikuoti „kairės-dešinės“ idėją sėkmingai ir įtaigiai pritaikyti anuometinei mūsų tautos tragedijai pavaizduoti. Ši bendražmogiška problema — su Dievu ar su demonu — nėra išspręsta, nei atsakyta, tačiau Ramono talento dėka akivaizdžiai atskleista ir aiškiai įrodyta. Vien šios idėjos išskelimas tinkamu laiku, jos įvedimas ir įforminimas dailiojoje literatūroje. Vincui Ramonui suteikia išskirtinę vietą Lietuvos rašytojų forume.

Vincas Ramono kūryba laikoma realistine, nes jo literatūrinis stilius yra realistinis. Bent taip pasisako daugelis kritikų bei literatūros analitikų. Aš gi manyčiau, kad Ramono stilius yra aiškiau natūralistinis, negu realistinis. Tiesa, literatūroje atskirti realizmą nuo natūralizmo gana sunku, tik įgudęs kritikas pasakytu, kur baigiasi realizmas, o kur prasideda natūralizmas. Vincas Ramono realizmas ryškus tik dienos įvykių išdėstyme, aktualijų vaizdavime, o laiko-

tarpio idėjose ir charaktū skaidroje natūralistinės sądovos kur kas ryškesnės. Tik viskas dienos realiųjų pristatymas nepadaro kūrinio realistiniu. Tenka kreipti dėmesį į veikėjų nuotaikas, veiksmo rezultatus, net į pačios pagrindinės idėjos atmagą. O Vincas Ramono pagrindiniai romanai *Dulkės raudonam saulei* ir *Kryžiai* savo pasaulėžiūrinės šaknis turi žmogaus prigimtyje, žemėje, natūralistiniame faktų sprendime. Realistinis fonas ar realistinis veikėjų traktavimas nepaneigia natūralizmo pradų. Tokiam požiūriui yra duomenų pačioje abiejų minėtų romanų struktūroje, tik reikia juose keliamas mintis nuvalyti, atskirti nuo laiko dulkių ir dienos nuotaikų.

Dulkės raudonam saulei dy svarbiausias veikėjas Jurgis Norkaitis elgiasi „natūraliai“, ne realiai. Tokia jo prigimtis, o ne noras prisitaikyti. Jis elgtis panašiai bet kokioje visuomenėje, bet kokioje valstybinėje santvarkoje — komunizme ar kapitalizme. Sykštumas yra jo „prigimtis“, jai aukojami visi moraliniai principai, šeima, net dukters ateitis, jos garbė. Tai jau nebe „realizmo“ apimtis, o gamtos dėsnis, sakykime, primatas. *Kryžius* Zigmą Kreivėnas irgi elgiasi „natūraliai“ realistišoje situacijoje, ne atvirščiai. Jis neturi meilės nei žmonai, nei meilužei, nei vaikams, nes jam egzistuoja tik gamta ir jis tiki, ką joje mato, ką paličia, kas teikia naudą ar malonumą. Dievas ir tikėjimas jam nereikšmingos sąvokos, tik įpročiai ir tradicijos, neįsistatantys jo santykių nei su žmonomis, nei su valdžia. Jo asmenį apsprendžia gamtiniai poreikiai, neribota laisvė, žmogus pats sau — kaip medis žemėje. Jis būtų toks pat prie bet kokios valdžios.

Kryžių atomazga irgi veikiau natūralistinė: ne atsitiktinė, ne idėjinė, ne antgamtinė. Kreivėno mirtis kartu su Grūžu — vienas netikintis, kitas tikintis — rodo ne kokią kankinių mirtį už savo įsitikinimus, o paprasčiausiai akla gamtos jėgą: vokiečiai puola, komunistai bėga, skundas kone pavoluotas, nėra laiko svarstyti ar teisybės ieškoti, egzekucijos vykdytojai — mažo kalibro partiečiai ir t. t. — vykdo akla, stichiskai, nelyginant gamtos sukelta audra nusineša gražiausius namus, o palieka lūšnykus. Gana aiškus pasaulėžiūrinio romano natūralistinis galas. Realistinis arba apgalvotas sprendimas tokio kosmarinio įspūdžio nesukeltų, kas ir rodo, kad Vincas Ramonas yra mažiau realistas, o daugiau natūralistas, paskutinį žodį palieką tarti gaivališkai įvykių eigai.

Ir daugiau. Užmirškime minutę Romą ir Maskvą, pažvelkime į *Dulkės* ir *Kryžius* ne problematiškai, ne pasaulėžiūriškai, o grynai kūrybiškai, iš meninės rašytojo vaizduotės taško. Greit pastebėsime, kad yra daugiau kelių: ne du ir ne trys. Neretai veikėjas pasirenka „kairę“ ar „dešinę“ ne kokių nors kilių įsitikinimų vedamas, o vien naudos ieškodamas lipa laiptais. Tai gana žinas aktualijų vaizdavime, o laiko-

(Nukelta į 4 psl.)

Kertinė Parasė

Lenkų rašytojo alegoriniai romanai apie totalitarizmą

Geriausiai žinomas lenkų rašytojas Amerikoje šiuo metu yra Ryszard Kapuscinski. Spauda labai palankiai sutiko neseniai čia išėjusią jo knygą *Šachų šachas*, kuri aprašo Irano valdovo nuopuolį ir Khomeinio revoliuciją; prieš tai didelio dėmesio sukėlė jo studija *Imperatorius* apie Etiopijos valdovo Haile Selassie nuvertimą. Balandžio mėnesį lankydamasis New Yorke, Kapuscinskis atsakė į žurnalistų bei kritikų klausimus.

Kaip šiandieniam lenkų rašytojui įmanoma taip atšriai rašyti apie diktatūrą? „Nors diktatūrinės vyriausybės ir savo piliečius žiūri su panieka“, aiškino Kapuscinskis „jos taip pat labai stengiasi išgauti jų pripažinimą. Nepaisant to, kad diktatūros yra neteisėtos — ar kaip tik todėl, kad jos yra neteisėtos — jos mėgina atrodyti teisėtos. Tuo klausimu diktatūros nepaprastai, patologiškai jautrios. Be to, diktatūras kamuoją menkavertiškumo jausmas (nors ir labai giliai paslėptas). Todėl jos negaili pastangų ir išlaidų parodyti sau ir kitiems, kaip liaudis jas remia. Nors tas tariamas tautos pritarimas tėra šarada, diktatoriams ji teikia daug pasitenkinimo. Tai kas, kad tai tikta iliuzija? Diktatūrinis pasaulis kupinas iliuzijų“.

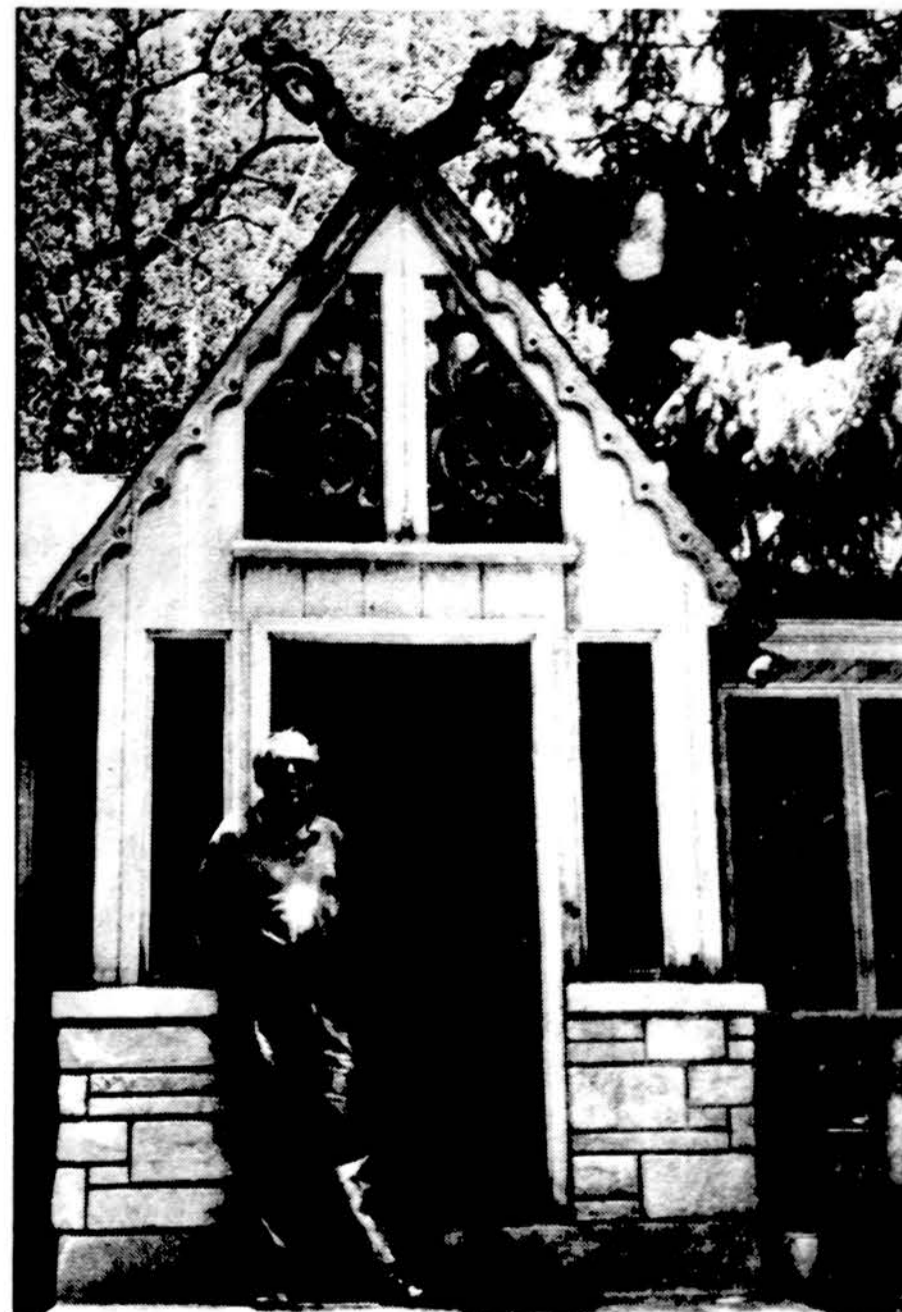
Kai Rytų Europos rašytojas nori rašyti apie diktatūrinis režimus ir išvengti bausmės, jis, kaip Kapuscinskis, rašo apie Iraną šacho valdymo metu. Įžvalgūs lenkai skaito Kapuscinskio knygas, lyg jos būtų parašytos apie Lenkiją. Pats autorius prisipažino, kad jo knygos iš esmės alegoriškos. Lenkai jas atidžiai skaito, ieškodami užmaskuotų komentarų apie Giereko ar Gomulko vyriausybes, ar apie Rytų Europos režimus Stalino laikais.

„Teisybė, kad *Šachų šachas* tiek pat tinka Lenkijai, kiek ir Iranui“, kalbėjo Kapuscinskis. „Bet iš tikrųjų aš nerašau ir apie Iraną. Mane domina žmogus, kultūra, visuotnumas. Aš rašau apie žmones, kurie tikrai nešioja šachų šacho, Judėjos liūto, ar — taip! — kompartijos pirmo sekretoriaus Edvardo Giereko

apdarus. Viskas yra metafora. Mano ambicija — atrasti visuotinumą“. Kapuscinskis visad masino „didžiųjų nuopuoliu“ tema: „Kaip išyra galybė, kaip ji sužlunga — paskutinės dienos, paskutinės valandos, valdovo rūmų tuštuma“. „Karalių nuopuolis“ — tragiškoji akimirka klasikines graikų kultūros prasme.

Lenkų rašytojas paneigė, kad jis kritikuoja dabartinę generolo Jaruzelskio vyriausybę. Jis daugelį metų buvo oficialiosios Lenkijos žinių agentūros korespondentas ir parašė reportažus apie 27 karus bei perversmus Trečiajame pasaulyje. „Aš jaučiu instinktyvų potraukį į pavojingas vietas“, kalbėjo Kapuscinskis. „Iš dalies todėl, kad aš noriu save išbandyti — savo valią, drąsą, sugebėjimą pakelti sunkumus. Mes, lenkai, labai žavimės drąsa. Tuo remiasi visa mūsų istorija. Žmogaus sąvoka pas mus herojiškai tragiška. Visai nesvarbu, ar laimi, ar pralaimi; svarbu orumas, garbingumas. Mes, lenkai, galvojame istoriškai. Visi mūsų sukilimai, visi mūsų karai. 19-tame šimtmetyje mes pakartotinai sukilome prieš Rusiją. Lenkai dar šiandien kalba apie Antrąjį pasaulinį karą, lyg jis būtų įvykęs tik vakar; jie tebebando įvykdyti garbės savo praeityje, ieškoti patiesinio savo elgesio. Mes diskutuojame. Mes kivirčiame. Mes kauname“.

„Ar yra paralelių tarp Lenkijos ir Irano?“ — „Be abejo“, atsakė Kapuscinskis. „Visa mūsų istorija buvo kova už nepriklausomybę. Ir religija joje vaidino labai svarbų vaidmenį. Irano revoliucijoje mane ypačiai domino tradicinės, visa apimančios, religijos atgimimas, religiniai jausmai kaip masių variklis. Tie jausmai labai galingai pasireiškė Lenkijos istorijoje ir tebėra stiprūs šiandien. Lenkijos Katalikų Bažnyčia yra labai galinga institucija — seniausia, tūkstantmetė, tautinė lenkų institucija. Ji pergyveno visus sunkumus. Mes praradome savo politinę nepriklausomybę. Mes buvome kolonija. Bet Bažnyčia išliko gyva! Per Bažnyčią išėjo gyva lenkų kalba ir kultūra. Todėl Lenkijoje K-

Dailis Jurgis Daugvila prie savo sukurto lietuviško priegango. Nuotrauka iš rengiamos 14-sios Lietuvos fotografų parodos, kurios tema — „Lietuvio portretas“. Paroda atidaroma š. m. spalio mėn. 25 d. Čiurlonio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Nuotrauka Viktorijos Matrauga

Žvilgsnis iš Muencheno...

Trisdešimt antroji Europos lietuviškųjų studijų savaitė

EGLĖ JUODVALKĖ

Saulėta šių metų rugpjūčio 11 d., sekmadienį, į Veronos vyskupijos jaunimo namus rinkosi tradicinio metinio Europos lietuvių renginio dalyviai. Šį per ketvirtį milijono gyventojų turintį seną miestą pirmą kartą užplūdo tokia lietuvių gausa.

Vakare po pirmųjų mišių, kurias aukėjo savaitės kapeilonas kun. Bronius Liubinas, ir pirmosios bendros vakarienės, salėje įvyko oficialus savaitės atidarymas. Rengėjų vardu žodį tarė Vincas Bartusevičius, pasveikindamas iš dešimties šalių — Jungtinių Amerikos Valstijų, Vakarų Vokietijos, Šveicarijos, Olandijos, Didžiosios Britanijos, Italijos, Austrijos, Australijos, Argentinos ir Švedijos — susirinkusius žmones. Priminęs, kad Studijų savaitės vyksta kasmet nuo 1954-ųjų metų, Bartusevičius pažymėjo, kad tik čia Europos jauni lietuviai turėjo progą klausytis tiek akademinį paskaitų lietuvių kultūros klausimais, tik čia galėjo išgirsti specialistus, nagrinėjančius painius klausimus lietuviškai. „Europos lietuviai gali pagrįstai didžiulius, kad jie daugiau kaip 30 metų išstėję, rengdami šiuos akademinis ir kultūrinis renginius“.

Bartusevičius sakė, kad aplanai 1984 ir 1985 metais suėnainčius sukakty lietuvių nedžiugina. Pernai sukako 40 metų nuo pasitraukimo iš Lietuvos sovietinės kariuomenės antplūdžio akiwaizdoje. Šiais metais sueina 45 metai, kai smurtu buvo užgnauztytas trumpas Nepriklausomos Lietuvos gyvenimas. Okupacijos reikė ne vien savarankiškos valstybės praradimą, tėsė Bartusevičius, bet ir priespauda, persekiojimus, uždarymą i lagerius, kalėjimus, psichiatrines ligonines, tremtį i Sibirą bei mirtį tėvynėje likusiems. Baigdamas jis pabrėžė, kad lietuviai išeiviai, kartu su patriotais tėvynėje tiki, kad kada nors Lietuva bus laisva tikraja to žodžio prasme. Susirinkusius pasveikino ir techninės rengėjų komisijos narys Italijoje kun. Tasius Ereminas. Persikėlė i rūšį savaitės dalyviai apie save patyrė kas jie, iš kur atvykę ir kiek jų. Kiekvienos šalies lietuviai turėjo atsistoti ir padainuoti, kas iš Amerikos atvykusiems, pavyzdžiui daug vargo nesukėlė — jų jau buvo per 40. Tiems, kurie vieni atstovavo savo gyvenamajam kraštui, kaip iš Švedijos ar Argentinos atvykusiems, buvo leista pasiprašyti tautos. Vakaras linksmai įsisiūbavo, nors ilgokai keliavusius „amerikiečius“ kamavo nuovargis. Nesulaukęs vidurnakčio — oficialiosios šių katalikų namų tylos valandos — ne vienas nukiūtino i lovą. Pirmadienio rytą prasidėjo paskaitos ir atsidarė parodos, nors dar ne visos. Pirmąją paskaitą skaitė Oklahomos universiteto politinių mokslų fakulteto dekanas Vytautas Vardys. Jis kalbėjo apie Pabaltijo tautų likimą, šioms valstybėms tapus įjungtomis i Sovietų Sąjungą. Nors kai kurie Vakarų mokslininkai labai pesimistiškai vertina pabaltiečių ateitį, net mano, kad jie neišvengiamai turės išnykti, Vardys nurodė, kad jie kol kas atlaiko kultūrinį spaudimą, kovoja už savo tautinę tapatybę. Tačiau yra rimtų priežasčių susirūpinti ateitimi. Sutruktuvės dažnai baigiasi skyrybomis, prieauglis labai mažas, girtavimas

32-sios Europos lietuviškųjų studijų savaitės 1985 m. Veronoje, Italijoje, rengėjai, vadovai ir moderatoriai: (iš kairės) Vincas Bartusevičius, Raimonda Šreifeldaitė, kun. Bronius Liubinas, Eglė Juodvalkė, Kęstutis Ivinskis, Jūratė Barasaitė, dr. Kęstutis Girnius, kun. Tasius Ereminas. Nuotrauka Sauliaus Girniaus

paplitęs, tad kyla pavojus biologiniams tautos pagrindams. Kiekviena Pabaltijo respublika turi dvi kalbines bendruomenes, jų ūkis taip įjungtas i Sovietų Sąjungos ūkį, kad būtų sunku atsipalaiduoti, pažymėjo Vardys. Pirmadienį vakare paskaitą apie vyresnio amžiaus žmonių miego problemas skaitė dr. S. Šereika iš Šveicarijos. Jis patarė sunkiai užmingantiems, porą valandų prieš miegą išjungti televiziją, susilaikyti nuo riebaus maisto ir kavos ir po pietų nenusūti. Šereika siūlė vengti vaistų nuo nemigos ir stengtis be jų apsieiti.

Antradienio rytą paskaitą apie vadinamą „išlaisvinimo teologiją“ skaitė Vatikano radijo lietuvių tarnybos viršininkas kun. dr. V. Kazlauskas. Jis apgailestavo, kad Tikėjimo doktrinos kongregacijos dokumento, paskelbto šiemet šiuo klausimu, niekas išsamiai dar nenagrinėjo išeivijos spaudoje. Dokumentą pasmerkė komunistų spaudos organai Tiesa ir Komunistas Lietuvoje. Kazlauskas pažymėjo, kad Bažnyčia susirūpinusi marksizmo idėjų skverbimusi i šį sąjūdį Lotynų Amerikoje. Vatikano dokumentas kritikuoja žmonių naivumą ir neapdairumą, sakė Kazlauskas. Toliau jis kalbėjo apie išlaisvinimo teologijos ryšį su Lietuva, pažymėdamas, kad tiek tėvynėje, tiek išeivijoje tautinių ir religinių švenčių progomis reiškiama pasitikėjimas Dievu ir jo pagalba yra išlaisvinimo teologijos dalis. „Šiluvoje, Aušros Vartuose ir kiekvienuoe maldos namuose, kurie dar yra atviri Lietuvoje, alsuote alsuoja ši išsivadavimo teologija“, kalbėjo Kazlauskas.

Antradienį vakare daug-

ma Studijų savaitės dalyvių sename Veronos amfiteatre. Arena di Verona turėjo progą pamatyti Verdžio operos „Aida“ puošnų spektaklį. Didelį įspūdį padarė sutemus amfiteatre sužibusių žvakučių jūra. Beveik dviejų tūkstantmečių senumo arenoje telpa kone 30,000 žmonių ir ypač „Aidos“ spektakliams paprastai būna sunku gauti bilietų.

Nuo pirmadienio Studijų savaitėje veikė dvi parodos — apie 20 Elenos Gaputytės mišrios technikos darbų duonos ir karo temomis ir jos atvežta Antano Sutkaus fotografijų paroda, kurią sudarė dievukų, kopyltstulpių ir kitų liaudies darbų nuotraukos. Nuo antradienio buvo galima aplankyti meno istoriko dr. P. Reklaičio parangtą, Algio Braškio Vakarų Vokietijos Lietuvių Bendruomenei padovanotą Nepriklausomos Lietuvos lenkų bei Sovietų Sąjungos okupacijų meto pašto ženklų, Nepriklausomos Lietuvos banknotų, vekselių, sąskaitų parodą. Buvo galima nusipirkti ir saujelę išeivijoje išleistų lietuviškų knygų ir plokštelių.

Istorijos mokslų daktaras Saulius Girnius iš Vokietijos trečiadienio rytą skaitė paskaitą apie vyskupą Motiejų Valančių ir jo laikų Lietuvą, ypač išskeldamas jo visuomeninę veiklą ir ryšius su rusų valdžia. Valančius buvo tautos švietėjas, blaivintojas, kovotojas už katalikų tikėjimą. Jis atliko lemiantį vaidmenį knygų spausdinimo

Pūsijoje organizavime ir jų slaptam pervežime i Lietuvą. Vyskupas Motiejus Valančius priešinosi valdžios pastangoms prievarta brukti lietuviams stačiatikių tikėjimą, pažymėjo Girnius.

Trečiadienį po pietų įvyko ekskursija i Veroną ir Gardos ežerą, kur sušilė Studijų savaitės dalyviai galėjo pasimokyti. Vakare paskaitą apie dr. Joną Grinių, literatūros kritiką ir dramaturgą, jo penkerių metų mirties sukakty progą paskaitė Frankfurto universiteto dėstytojas Vincas Natkevičius. Nors Grinius parašė daug dramų, prelegento nuomone, i lietuvių literatūros Parnasą jis įkopė ne pjesėmis, o literatūros kritika, ypač įžvalgiais straipsniais apie tokius jam artimos krikščioniškos ideologijos rašytojus, kaip Donelaitis ir Putinas. Grinius skelbė, kad rašytojas gali kelti visokias idėjas, spręsti visokias problemas, gali vaizduoti dorybes ir ydas, bet tik su viena sąlyga — kad kūrinys būtų jaučiamas pasakymais už gėrį, sakė Natkevičius. Tai labai ap sunkino Griniui objektyviai vertinti nekrikščioniškos ideologijos rašytojus ar jų kūrinius ir privėdė jį prie tokių kūrinių, kaip vieno iš geriausių išeivijos romanų, Antano Skėmos *Baltos drobulės*, nuvertinimo, o tokių menkų, kaip Anatolijaus Kairio *Po Damoklo kardu* iškelimo. Baigdamas Natkevičius pažymėjo, kad Grinius nusipelnė lietuvių tautos didžiųjų litera-

tūros kritikų vardą.

Ketvirtadienio rytą politinių mokslų daktaras Tomas Remeikis iš Amerikos skaitė paskaitą apie lietuvių pasipriešinimą naciams ir komunistams. Pritaikydamas visuomeninių mokslų sukurtus modelius, Remeikis mėgino paaiškinti, kodėl lietuviai pasyviai priešinosi naciams, bet aštuonerius metus ginklu kovojo prieš komunistus. Remeikis teigė, kad pokario metais Lietuvoje nebuvo nei klasių kovos, nei pilietinio karo, o tautos daugumos remiamas pasipriešinimas okupantui. Antrojo pasaulinio karo metu daug lietuvių tikėjo, kad Vakarų demokratinės valstybės netrukus atkurs Lietuvos nepriklausomybę. Dėl to buvo nutarta taupyti jėgas ateičiai. Komunistams sugrižus, Stalino siautėjimas buvo toks nežabotas, kad tauta perėjo i ginkluotą kovą, pažymėjo Remeikis.

Ketvirtadienio vakare tautosakininkė Elena Bradūnaitė-Aglinskienė iš Havajų palygino lietuvių ir kitų tautinių mažumų pastangas Amerikoje išlaikyti savo tautinį savitumą. Gyvyse diskutuojant, kilusiose po paskaitos, prelegentė pabrėžė, kad lietuviams ypač svarbu pasimokyti iš kitų tautinių bendruomenių, kurios sėkmingai kovoja su nutautimu, pritaikant sau veiksmingas tautos istorijos perdavimo ir tautinio sąmoningumo idėjinę priemonę. Sėkmingiausiai išsilaiko žydai, kuriems padeda i tautiško siejimas su religija. Katalikų padėtis, pasak paskaitininkės, truputį kitokia, nes jie savo tikėjimą gali išpažinti ir kaip tarpautinės bendruomenės nariai. Išeivijoje jau išblėso daug lietuviškų religinių papročių, kurie galėtų ugdyti tautinį sąmoningumą, juos reikia atgaivinti, sakė Aglinskienė.

Po paskaitos jaunimas, kurio šioje Studijų savaitėje buvo net 30, surengė linksmą vakarą — dainų, šokių, vaidybos vakarą, kuris tikrai pralinksmino susirinkusiuos. Buvo smagu pamatyti jaunuolius ir jaunuoles, kurie šiaip labai šykščiai lankė paskaitas... Neseniai iš vasaros lietuvių kalbos kursų

Mimas Zigmas Kūdra iš Paryžiaus Europos lietuviškųjų studijų savaitės programoje. Nuotrauka Sauliaus Girniaus

Vilniuje grįžę jaunuoliai padainavo atsivežtų liaudies dainų, sutartinių.

Penktadienio rytą JAV Baltųjų Rūmų direktorės tautybių reikalams pavaduotojas Linas Kojelis kalbėjo apie Jungtinių Valstijų politiką, Lietuvą ir Amerikos lietuvius. Kojelis pabrėžė, kad lietuvių išeivijai vaikams, gimusiems ir augusiems Amerikoje, yra svarbu sudaryti užnugarį Amerikos politiniuose ir valdžios sluoksniuose, kuris palaikytų glaudžius ryšius su išeivijos branduoliu, besirūpinančiu lietuvių ir lietuvių kultūros išlaikymu amerikietiškoje aplinkoje.

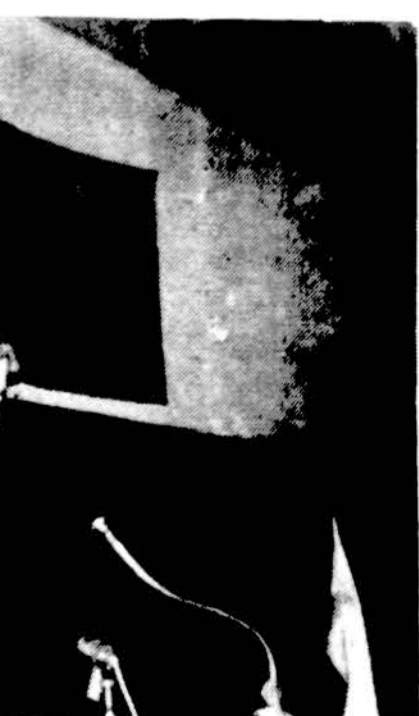
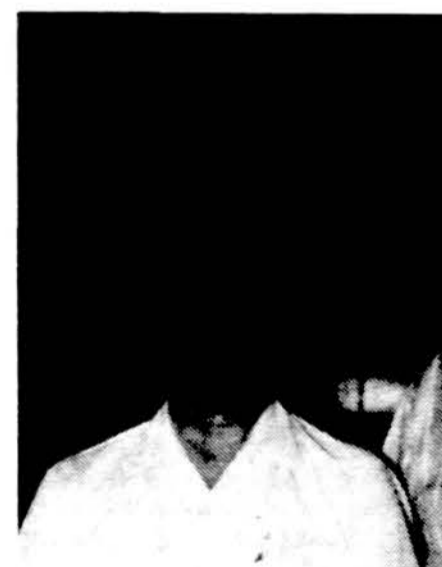
Po pietų apie 50 dalyvių nuvyko i netoli esančią seminariją, kuri leido pasinaudoti sale, video aparatūra ir operatoriumi, kad lietuviai galėtų pamatyti iš Romos atvežtus video filmus apie kazimierines iškilmes Romoje, Castel Gandolfo i Lietuvoj praeitais metais. Filmus atrinko, juos komentavo ir vieną iš jų parengė bei įkalbėjo Vatikano radijo lietuvių skyriaus narys Saulius Kubilius. Vakare Studijų savaitę aplankė Veronos vyskupas Amaris, kuris savo kalboje Lietuvos krikšto nuopelnus priskyrė lenkamams (sic!). Po iškilmingos vakarienės įvyko tradicinė Tėvynės valandėlė. Pirmoje dalyje buvo paminėtos trys šiemetinės sukakty — poeto, kunigo Antano Strazdo gimimo 225 metų, poeto, kalbininko, vyskupo Antano Baranausko

gimimo 150 metų ir operos solisto tenoro Kipro Petrausko gimimo 100 metų. Saulius Kubilius paskaitė iš Antano Baranausko „Anykščių šilėlio“ ir buvo pagrotas vienas įrašas iš Kipro Petrausko dainų plokštėlės. Antroje vakaro dalyje iš Paryžiaus atvykęs mimas Zigmas Kūdra atliko kelias pantomimas, tarp jų peteliškės — svajonės, kurią kiekvienas privalo labai saugoti, nes ji gležna, ir Paryžiaus valkatos, kuris nieko neturėdamas save šildo, linksnina, maitina vaizduote. Kūdra prieš penkerius metus gavo politinį prieglobstį Prancūzijoje, studijavo pas garsųjį prancūzų mimą Marcel Marceau, gastrolavo Amerikoje, Anglijoje, Vakarų Vokietijoje ir kitur.

Trečioji vakaro dalis buvo skirta poezijai ir prozai. Savo kūrybą skaitė 14 poezijos rinkinių autorius, ilgametis dienraščio *Draugo* kultūrinio priedo redaktorius Kazys Bradūnas; ištrauką iš savo knygos *Geroji vasara* paskaitė trijų novelių rinkinių ir vieno romano autorius, ilgametis *Draugo* pirmojo puslapio redaktorius Česlovas Grincevičius; išeivijos jaunimo poezijos premiją už savo kūrybą laimėjęs, Romoj studijuojąs Saulius Kubilius ir Muenchene gyvenanti poetė Eglė Juodvalkė.

Paskutinei vakaro daliai susirinkusius laukan iškvietė dailininkė Elena Gaputytė, kuri pravedė Antrame pasauliniame kare žuvusiųjų paminėjimą. Vienas kitam perduodami ugnį, lietuviai uždegė tris šimtus žvakučių, kurių kiekviena simbolizavo 100,000 karo aukų. Dalyviai prisiminė artimuosius, draugus, pažįstamus ir nepažįstamus. Tylioje Veronos naktyje sklido graudžių lietuviškų dainų garsai. Susikabinę ir apsupę žvakeles ratu visi dalijosi liūdesiu. Tėvynės valandėlės programą pravedė Eglė Juodvalkė.

Šeštadienio rytą Lietuvos atstovas Vatikane Stasys Lozoraitis skaitė paskaitą apie Lietuvos diplomatinę tarnybą 1939-45 metais. Lozoraitis pažymėjo, kad visi vadovaujantys Lietuvos diplomatai, išskyrus Lietuvos pasiuntinį Berlyne pulkininką Škirpą, ragino vyriausybę nemėginti atsiimti Vilniaus 1939 metais, kai Vokietija užpuolė Lenkiją. Škirpa taip atkakliai siūlė žygiuoti i Vilnių, kad tuometinis užsienio reikalų ministras Urbšys telegrama jį išpėjo laikyti vyriausybės politikos. Nuo karo pradžios, tėsė Lozoraitis, visi vadovaujantys Lietuvos diplomatai, vėl išskyrus Škirpą, ragino vyriausybę laikytis griežto neutralumo. Karo veiksmai kėlė nerimą Lietuvos vadovaujančiuose sluoksniuose, bet vyriausybė nespėjo įgyvendinti visų planų (Nukelta i 4 psl.)

Europos lietuviškųjų studijų savaitėje: paskaitininkas dr. Kęstutis Girnius (kairėje); poetė Eglė Juodvalkė, Kęstutis Ivinskis (kairėje, viršuje); poetas Saulius Kubilius (kairėje, apačioje); paskaitininkai Vincas Natkevičius ir dr. Tomas Remeikis (dešinėje, viršuje); dr. Kęstutis Girnius, Stasys Lozoraitis, Veronos vyskupas Amaris ir Veronos miesto burmistras. Nuotraukos Sauliaus Girniaus

... ir iš Chicagos

Ten, kur gyveno Romeo ir Julija

CESLOVAS
GRINCEVIČIUS

Europos Lietuviškųjų studijų savaitės yra šviesus pragiedrusis politinių išeičių pragiedrumis. Jos vyksta kasmet nuo 1954 m. Reikšmingos tuo, kad į jas suvažiuoja lietuviai, išsiskleidę po įvairias Europos ir ne Europos vietas. Suvažiausiasieji atnaujina senas pažintis, užmezga naujas; gera proga patiemis atsinaujinti, praplėsti akiratį, padiskutuoti, įsigilinti į vienas kito problemas. Tai lyg metiniai atleidai, kurių visi laukia ir skirstydami jautia, lyg būtų išblaskomi vienos šeimos nariai. Savaičių būtinumą išsiskleidę gyvenimas, reikalingas pažvelgti į Lietuvos dabartinę padėtį, tarptautinę politiką, pasisemti dvasinio peno, susipažinti su mokslo laimėjimais. Kiekvienoje savaitėje būna kūrybos vakarai, dainų muzikos ar scenos meno recitalai, ekskursijos į istorines vietas, meno ir kitokios parodos.

Šių metų Studijų savaitės eilės jau buvo 32ji. Savaičių iniciatyva kilo iš Europos Lietuvių Fronto Bičiulių. Iš pradžių jie vieni jas ir ruošdavo. Vėliau, nuo 1959 m., bazė buvo praplėsta, į rengėjų eiles įsijungė vis daugiau ir daugiausiai organizuotų vykdav. Pirmiosios studijų savaitės Vakarų Vokietijoje, kiekvieną sykį kitoje vietoje, vėliau buvo pasirinkta ir kitos Europos valstybės: Šveicarija, Prancūzija, Belgija, Anglija, Austrija. Čia minima savaitė buvo Italijoje, Veronos mieste, netoli Venecijos. Savaitė pasižymėjo tuo, kad suvažiuojo rekordinis dalyvių skaičius — 175. Lygiai trečdalių jų sudarė iš Amerikos atvykę (59). Tokiu būdu Savaitė jau nebuvo „Europos“ lietuvių, juo labiau, kad dalyvavo penki atstovai iš Australijos, keli iš Kanados ir Argentinos, o vienas ir iš Lietuvos. Daugiausia buvo iš Vakarų Vokietijos (72). Kiti iš Šveicarijos, Anglijos, Švedijos, Belgijos, Austrijos, Olandijos, Prancūzijos.

Šių metų Savaitėje buvo nauja tai, kad ją suriūsė, vadovavo ir visus įkino bei techniškus reikalus tvarkė ne „veteranai“, kurių vardus

Veronos miesto aikštėje Arūnas Palulis iš Prancūzijos ir dr. Saulius Girnius iš Vokietijos žvelgia į Julijos statulą.

kasmet spaudoj skaitydavom, bet jauni akademikai: moderatoriais buvo Vincas Bartusevičius, dr. Kęstutis Girnius, Kęstutis Ivinskis; meninės programos vadovė Eglė Juodvalkė; techninė — ūkinė komisija — Tėvas Barasaitis Eremas, Jūratė Barasaitė, R. Šreifeldaitė; kapelionas — kun. Bronius Liubinas. Ir tie, daugiausia jauni žmonės, viską sutvarkė puikiai, jei kas ir ne taip buvo, tai ne jų kaltė, visai visiems ir visad pasitaiko, o ūkinė rūpestių buvo net per daug.

Studijų vieta buvo pastaraciuose G. Carraro centro pastatuose, vasarą tuščiuose, naudojamuose tik panašioms seminarams ar rekolekcijoms. Centras buvo už keturių kilometrų nuo Veronos miesto. Pasiėkti miestą nebuvo lengva, nebent iškvietus taksi. Kolektyvinės iškylos būdavo šaukiamasi miesto autobusu. Dienos darbotvarkė: 8 v. r. šv. mišios. Vienu metu stovykloje buvo net 6 lietuviai kunigai, visi ir koncelebravo. Giedojimui vadovavo Alina Grininė. Po to pusryčiai; 10 val. paskaita su diskusijomis, kurios paprastai užsitedavo iki pietų. Po to arba laisvas laikas, arba išvykos. Vakarieni 7 val., po jos antra paskaita, kuri taip pat, su visais norinčiais pasisėkėti, ne ką būdavo trumpesne. Ir po to dar nebūdavo galima miegoti: kokia jaunimo pramogėlė, filmas, pranešimas. Čia pat buvo ir

baras, o buvo karšta, tai šalti užgėrimai buvo labai madoj.

Paskaitas skaitė: dr. Vytautas Vardys — Pabaltijo valstybės Sovietų Sąjungoje. Pradžioje klausimu: ar Pabaltijys pasmerktas išnykimui, kaip kai kurie išsimalkyti tvirtina, ar pajėgs išsilaikyti rusų jūroje? Vardys nebuvo pesimistas ir pateikė svarių argumentų. Tos pačios dienos vakarinę paskaitą skaitė dr. S. Šereika ir su tam tikru humoru davė naudingų patarimų, kaip vyresniems žmonėms užmigti. Paskaita buvo naudinga, kai kas pasinaudojo pabarėjimu ir čia pat įrodė jo neatimtiną vertę (juk buvo labai vėlu, daugumas atvykusių iš kitų kontinentų dar nebuvo prisitaikę prie laiko pasikeitimo — tarp Chicagos ir Veronos 7 valandų skirtumas).

Kitą dieną kun. dr. Vytautas Kazlauskas, Vatikano radijo lietuviško skyriaus vedėjas, kalbėjo apie dabar plačiai diskutuojamą išlaisvinimo teologiją. Vietoj vakarines paskaitas visi vyko į miestą operos žiūrėti. Trečią dieną paskaitą skaitė dr. Jona Grinių kaip literatūros mokslininkė ir dramaturgė. Tai buvo ištrauka iš jo didelės apimties studijos apie Grinių. Pripažinti, kad Grinius pasaulėžiniu lygmeniu įsitikinimus kartais padarydavo kriterijais literatūriniais kūriniams vertinti.

Dr. Saulius Girnius skaitė paskaitą apie vokiečių Motiejų Valančių ir jo meto Lietuvą. Išvedė paralelę, kaip lietuviai priešinosi rusams anais laikais ir tai daro šiandien. Dr. Tomas Remeikis kalbėjo apie vokiečių okupacijos laikotarpį. Jis leido suprasti, kad vokiečių okupacijos metu buvo nujaučiama ir bijomasi bolševikų sugrįžimo, todėl lietuviai naciams priešinosi daugiau pasyviai negu agresyviai.

Gal daugiausia diskutavome ir atgarsių buvo po Elenos Bradūnaitės — Aglinskienės paskaitos. Tema buvo „Tautiškas lietuvių diasporoje etnografinis požiūris“. Ji ragino pasekti žydų pavyzdžiu, kaip jie per 2000 metų nenustoję vilties grįžti į Jeruzalę ir laimėjo. Ar mes galime būti tokie atsparūs ir savo pasiryžimą perduoti kartų kartoms? Per daug save nuvertinam.

Staigmena, ypač Europos lietuviams, buvo Lino Kojelio pranešimas apie Amerikos užsienio politiką ir lietuvių vietą toje politikoje. Europiečiai svėčiams didelę naujieną, todėl susidomėjimas buvo didelis. Jo žodžiais, lietuviams reikia geriau susiorganizuoti, laisvinimo reikalus pavesti profesionalams ekspertams. Iš Amerikos valdžios neužtenka maldauti, reikia kovoti, reikalauti. Jis perdavė ir prezidento Reagano sveikinimus studijų dalyviams.

Aldona Veščiuonaitė

FIRENZE

Skambioj aikštėj,
virš miesto,
aukso debesys
plauko.

Arno srovėj
aukso veidrodžiai,
laibi bokštai,
medžių puokštės,
kalvos žaibų
peršviestos.

Kuriais takais
Leonardo
vaikščiojo?
Kurios glostė
pastatus?
Paskui tapė.
Rašė sparnuotai
ateičiai.

O migloj
paukuoj
maudėsi kalvos.
Tiltų arkos.

Tamsieji amžiai
ispaudė gatvių
akmenis. Gesino
miesto šypseną.
Bokštus laužė.

Potvyniais
sukilo gatvės.
Aukštumos.
Išlaidę šimtmečius
Ponte Vecchio
spalvom nušvito,
atsivėrė
brangakmenių
krautuvės.

Keliais
nuo Adrijos ir
Tirėnų,
gegužės mėnesiui
išsidabėsi,
mergaitės ilgaplaukės
plaukia,
vaikiniai neša
šimtus saulius.

ĮZENGIMAS I BAROKĄ

tyla tamsoje,
įtampa
vos girdima,
perėjimas,
įzengimas
i baroką

iš lygių tonų,
uždaro formų
oro bangom

i puošnias
linijas,
turtinius
pokalbius,
gestus

gros obojum
auksinis oboistas,
pagreitins
skambesius.

LIETUS IR DOBLAI

lietus
ir vėjas šakas,
kankorėžius nuraškė,
išblaskė debesis
pavienius

O pievoj
dobilai baltakakliai,
lietaus prisiragavę,
šoko būriais
žydėt.

BIBLIOTEKOJE

Kas vakarą
Northamo ežere
žaidžia šviesomis
šėdaukštis rūmas.

Išeinančių,
įeinančių gyvos
eilės. Ieškojimai
lentynose. Pašnekesiai
Balsais prislopintais,
pakeltais.
Nusikvatojimai. Staigūs
šiurenimai
puslapiais.

Autoriai išdalinti.
Sugrupuoti.

Įpavidalinti.
Kiekvienas savitą
susekęs
skęsta
šimtmečių įsiklausyme.

RUGSĖJO PAKRAŠTŲ

tuos pačius
žiuvaujančius
liūtus
vertuose,
mergaitę
sidabrėjančiom
akim,
Sant Saėns
smuikus
vinguriuojančius
lankščiomis
senų rūmų
arkomis,
žvilgesius tylančius
randi
rugsėjo pakraštų

žalius kankorėžius,
vėją garbanotą
lekiantį
su debesim
vienos helionės
žydrai žaliam
lange
palieki.

METŲ PABAIGAI MELBURNŲ AVIETĖS

Apmąstydami lietingus debesis,
apsižvalgydami, ravi daržus
Melburne mano draugai. Permatomos
dienos jų akyse, o metų pabaigai —
avietės.

Žemė dusliai kvėpianti,
atvira saulei, liūtimis karštomis
plėšančiomis audinim. Uolos rūstumui
nepraieinančiam. Žemė išdidžiai
nešanti bebalsį laiką.
Vežasi subtilūs lapai
of European origin. Avietės
pabertos ant stalo garsina
metų pabaigą.

(Iš naujo poezijos rinkinio *Aidinčios upės*,
išleisto Algimanto Mackaus knygu leidimo
fondo Chicagoje 1985 metais.)

Paskutinę paskaitą skaitė Stasys Lozoraitis — „Lietuvos Didžioji taryba — Lietuvos sovietų okupacijos metais“. Pateiktas nemaža faktų, iki šiol dar nežinomų ir nepaskelbtų, ir kaip mūsų diplomatai vieningai, tvirtai laikomasi ir susiorientavo pirmomis okupacijos dienomis, nepakluso Paleckio vyriausybės įsakymams.

Priešpaskutinę vakarą vietų paskaitos buvo Tėvynės valandėlė. Trumpai buvo prisiminti: sukaktuvinininkas kun. Antanas Strazdelis ir vyskupas Antanas Baranuskas. Paskaityta iš jų raštų. Prisiminta ir Kipras Petruskas — išklausta jo židainuota „Saulėlis raudona“. J. Kūdra iš Paryžiaus parodė keletą mimikos numerių ir po to buvo literatūros vakaras. Su nauja poezija pasirodė Kazys Bradūnas, Eglė Juodvalkė ir Saulius Kobilius, su beletristika (iš *Gerosios vasaros*) Česlovas Grincevičius. Vakara su humoru pravedė Eglė Juodvalkė. Po to visi dalyviai kieme pasigrožėjo taisyklingai išdėstytu dailininkės Elenos Gaputytes žvakučių ratu karo aukoms prisiminti. Buvo ir dainų iki po vidurnakčio.

„Laisvu“ nuo paskaitų metu buvo dr. Ramintos Lampasytės praveistas koncertas. Ji teikė paaiškinimus apie lietuvių kompozitorius, skambiuo pianinu, o jos vyras Michael Kollars grojo smuiku ir neseniai iš Lietuvos atvykusi Vilija Mozūraitytė padainavo. Kitom tokiom atliekamom valandom dr. Tomas Remeikis papasakojo apie tik ką pasibaigusį Europos LB atstovų suvažiavimą; Ingrida Bublienė apie JAV LB Kultūros tarybos veiklą; jaunimo atstovai apie Laisvės ir taikos

žygi, kelionę Baltijos jūra. Buvo parodyti ir trys video filmai — Šv. Kazimiero minėjimo iškilms Šv. Petro bazilikoje, Vatikane; Šv. Tėvo laikomos Mišios lietuviškai Castel Gandolfo koplyčioje ir Šv. Kazimiero jubiliejaus užbaigtuvės Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje su vyskupais, procesija šventoriuje ir kt.

Vieną popietę studijų savaitės dalyvius aplankė Veronos vyskupas Giuseppe Amari, miesto meras ir tos parapijos klebonas, didelis Kenčiančios Bažnyčios grynėjas ir daug dėl jos dirbęs. Vyskupas pasakė ilgoką kalbą, jos santrauką lietuviškai perdavė Stasys Lozoraitis.

Atskirai reikia paminėti retą progą, dėl kurios kai kas į Veroną ir vyko, tai lauke, amfiteatre „Aidos“ spektaklis. Kolizėjus apie 2,000 metų senumo, kur vieną pusę susirinko 25,000 žiūrovų, o kita pusę užima scena ir gal daugiau negu 150 muzikų

orkestras. Tai nuostabus spektaklis, nepakartojamas įspūdis, kurį sudarė dainininkai, chorai, scenovaidžiai, masinės scenos, šokėjai, šviesos efektai, Nylo bangavimas ir žiūrovams į rankas įduotas degančios žvakutės. „Aida“ tik ir galima įspūdingai pastatyti, jei galima suorganizuoti didelę pompą, jei scenoje galima ir arkliais įjodinėti, jei yra labai daug erdvės. To kaip tik ir buvo milžiniškoji arena. Apskaičiuojama, kad galėjo būti apie penki šimtai choristų, statistų, šokėjų. Nebuvo sunku ir keturias valandas išsėdėti ant šurkščiu akmeninių suolų. Vargiai galima ką nors scenoje parodyti įspūdingiau.

Vieną popietę visi vyko Veronos pažiūrėti. Nusivylėm ne miestu, bet gidu. Kiek sykių teko būti Italijoje, vis pasitaikė logi vietiniai vadovai. Labai daug kalba, pripasakoja smulkmenų, mini begalę datų, vardu, bet nieko esminio. Paskui tą patį kita ar net

trečia kalba kartoja, jei grupė yra keli vokiečiai ar ispanai. Dvi valandas prastovėjom keliuose kiemuose, kur kokie didikai kada nors gyveno ar tik pasivaikščiodami užsuko. Gerai, kad nors tiek „sužinojom“, kuriam balkone Šekspyro minima Julija pamojo nosine nelaimingajam Romeo. Kai kita dieną keli mūsų patys vieni paslaminėjome po senatūrai, kelis sykius daugiau pamatėm nuostabių kampečių, gatvelių, bažnyčių ir senųjų sienų griuvėsių.

Savaitei baigiantis, kai kas iš rengėjų nusiskundė, kad „amerikonai“ ne visas paskaitas lankė, bėgiojo ir šen, ir ten, ekskursavo. Kyla klausimas: argi tik paskaitų klausyti žmonės vyko per Atlantą? Kiti turėjo tik tą vieną savaitę atostogų, tai kaip nepamatyti tik už 60 mylių esančios Venecijos, Milano ar net Florencijos.

Studijų dienos praėjo greitai ir įdomiai. Paskaitos buvo iš visų sričių. Jos buvo paruoštos ir perduotos su akademiniu rimtumu. Buvo smagu matyti daug jaunimo. Tik ir rengėjai, ir dalyviai bent kiek nusivylė labai jaunu jaunimu dėl jų nenorimo laikytis stikmalo disciplinos ir stikmos respekto. Nusiskundė ir namų administracija. Tam aukšte, kur buvo apnakvydinti jauniausieji svečiai dėl triukšmo kartais negalėdavo visą naktį miegoti. Tas pats buvo ir su švaros ar tvarkos palaikymu. Tikėkim, kad kitais metais jaunimas susitvarkys, o Studijų savaitė bus tikrai gražioji vietoje — Salzburge, Austrijoje, nuo liepos 26 iki rugpjūčio 3 dienos. Vyriausiąja organizatore apsiėmė būti rašytoja dr. Irena Naudžiūnaitė-Joerg. Svarbiausia, liko gražūs prisiminimai.

Europos lietuviškųjų studijų savaitės dalyvės Marija Remienė ir Regina Jautokaitė iš Chicagos Veronos miesto aikštėje. Nuotrauka Sauliaus Girniaus

Laima ir Rūta Sidrytės iš JAV per Europos lietuviškųjų studijų savaitę Veronoje. Nuotrauka Sauliaus Girniaus

Atidaryta „Galerija“ New Yorke

Š. m. rugsėjo 8 d. buvo atidaryta „Galerija“ Locust Valley, Long Island, šalia New Yorko. Į atidarymą sugužėjo meno mylėtojų iš apylinkės ir gražus būrys New Yorko lietuvių. Atvažiuosiu tarpe buvo pažįstamų net iš Connecticut valstybės. Niujorkiečiai buvo patenkinti, kad Chicagoje gyvavusi lietuvių meno „Galerija“ atidarė savo patalpas jų pašonėje.

Kaip žinia, „Galerija“ buvo įsteigta Chicagoje, bet dėl lėšų stokos turėjo pridaryti duris, suglausti sparnus ir laukti kokio nors stebuklo, kuris padėtų jai vėl atsistoti ant kojų. To stebuklo Chicagoje ji iki šiol nesulaukė. Chicago užbėgo už akių New Yorkas, pasiūlydamas geras ir tvirtas finansines sąlygas. Mano geras gimnazijos laikų draugas Vytautas Vėbeliūnas, „Kasos“ ir „Lito“ finansinių įstaigų prezidentas, gyvenęs su šeima netoli Locust Valley miestelio, Long Island, plačiai atvėrė „Galerijos“ idėjai duris — išnuomavo naujūtes patalpas pačiame miestelio centre, finansavo patalpų įrengimą, pasamdė net penkis asmenis galerijai tvarkyti, nupirkė žymius amerikiečių ir lietuvių dailininkų paveikslus (sumokėdamas už juos daugiau kaip 30,000 dol.) ir lėpė „Galerijos“ kolektyvui drąsiai ir ryžtingai vartoti meno puoselėjimo darbą pirmyn. Tokio ženklo senoji čikagieš „Galerija“ galėtų New Yorkui tik pavydyti. Naujai atidarytose patalpose niujorkieš „Galerija“ išstatė šešių amerikiečių (Francis Chapin, Victor Charreton, Peter Ellenshaw, Max Herzog, Philippe Noyer ir Le Pho) ir trijų lietuvių (Vytauto Kašubos, Lino

Dalis svečių, atsilankiusių į „Galerijos“ atidarymą 1985 m. rugsėjo mėn. 8 d. Locust Valley, New York.

Katino ir Algimanto Kezio) darbus. Kai kurių paveikslų (Charreton ir Ellenshaw) kainos siekė iki 15,000 ir 25,000 dol. Lietuviams dailininkams buvo garbė šalia tokių milžinų stovėti.

Parodos atidarymo proga buvo išspausdintas patrauklus pakvietimas, vietos spaudoje paroda buvo plačiai pareklamauta. *Leader* laikraštis išspausdino straipsnį, aptariantį dalyvaujančius menininkus ir aprašantį „Galerijos“ darbuotojų mintis bei siekius. New Yorke ir apylinkėje gyvenančius lietuvių sukvietė „Laisvės Žiburių“ radijo programa, kuri atidarymo dienos rytą paskyrė daug laiko supažindinti savo klausytojus su tą dieną

Locust Valley atidaroma „Galerija“. Tolimesnė paroda bus skulptoriaus Vitolio Dragūnevičiaus, kurios atidarymas pramatytas spalio 18 d. Dragūnevičius išstatys vėliausios bronzos darbus.

Grįžtant prie čikagieš „Galerijos“ reikalų, reikėtų pažymėti, kad ji dar nėra mirusi. Iš kuklių savo išteklių ir remiamas savo draugų, aš laikau užmes viena kampa senojoje „Galerijos“ patalpoje, 226 W. Superior St., kur turiu teisę laikyti stalą, telefoną, išstatyti keletą paveikslų ir gauti pašta. „Galerijos“ vardas dar nėra išbrauktas iš Chicago telefonų knygu, nė iš meno įstaigų

sarašų amerikiečių leidiniuose. Bet, neturėdamas reikiamų lėšų mokėti už visą patalpų plotą, negaliu ten rengti parodų ar priimti svečius per parodų atidarymus. O Chicago miesto centre lietuviams tarnaujančių meno galerijos reikėtų!

Svarstydamas, kodėl tepavyko tik ketverius trumpus metus čikagieš „Galerijai“ gyvuoti, prieinu gana keistų išvadų. Viena iš jų galėtų būti kad ir ši — rėmėjų būta per daug, o ne per mažai! Man maionu dabar prisiminti, kad tada man metus „Galerijoje“ idėją ir sudarius mūsų veiklos ratą, gana greitai atsirado pritarėjų visas būrys, ir jaunu, ir pagyvenusių, ir turtingų, ir nepasi-

turinčių, bet užsėdusių prisidėti pagal savo sugebėjimus ir išteklius. Buvo net įsteigta korporacija, kurios nariai galėjo būti tik tūkstantininkai. Net ir su tokia pagalba, vis dėlto, buvo gana sunku išsiversti, nes, pasirodo, „Galerijos“ siekiams įgyvendinti neužtenka vieno kito tūkstančio, o reikia tą tūkstantį padauginti bet šimtą kartų, ir tai tik pradžia! (apie tiek išleido V. Vėbeliūnas New Yorko „Galerijai“, prieš jai atidarant duris). Nuolatos turint reikalo su nepritekliais, būrys dažnai pakrinka: vienas traukia į vieną pusę, kitas į kitą, ir tada prasideda vargai. Įsteigtoji „Galerijos“ korporacija po trumpo laiko nubalsavo likviduoti ir likusius pinigų išsidalinti. Likau vėl vienas. Dabar svarstau galimybę, ar nebūtų buvę tiksliau, vietoj daugybės narių ir rėmėjų, bandyti surasti tik vieną, bet tvirtą, panašiai, kaip dabar atsitiko New Yorke. Tam stambiajam rėmėjui pageidaujant, būtų visai pravartu visą instituciją pavadinti jo paties ar jo parinktu vardu. Mūsųose esama nemažai finansinškai pajėgių asmenų, kurių tarpe atsiranda ieškančių idėjų, ką daryti su savo pinigais, ypač jei gyvenimas aina vakarop, šeima aprūpinta, o išteklių dar vis yra. Tokiam būtų pravartu susėti kad ir su „Galerijos“ iniciatoriais, išsiaiškinti institucines gaires, įsteigti fondą, pasirašyti sutartį, ir gražus darbas, kuris dabar vegetuoja, galėtų puikiai suklestėti. Dangui padedant, jis klestėtų ilgai, net ir po mūsų. Suinteresuotieji tegul rašo ar skambina „Galerijos“ adresu: 226 W. Superior St., Chicago, IL 60610; tel.: (312)280-1149.

Algimantas Kezas

Keli žodžiai Vincui Ramonui

(Atkelta iš 1 psl.)

reikškins. O ieškant naudos, nustoja egzistuoti tiek pusės, tiek frontai — egzistuoja tik veiksmas, neretai tuščias, savanaudiškas, aklas. Tai yra: judėjimas arba nejudėjimas. Judėjimas veikia veda pasirinktu keio, teisingas ar neteisingas jis bebūtų, jį valdo jausmai, ne protas ar logika — svarbu laimėti. Tačiau ir „judėjimas“ ne vieną priverčia sustoti, kartais atsistoti. „Sėdėjimas“ nėra labai dramatiškas veiksmas, bet vis dėlto veiksmas, neretai prasmingas. „Sėdėjimas“ nebaudžiamas. Nebaudžiamas ir „tylėjimas“ arba labai retai. Sėdi žmogus ir tyli. Nėra žinios, kodėl nekalba: gal neturi ką pasakyti, o gal kuklumas neleidžia išsizioti, nes mano, kad „per kvailas“ kalbėti. Taip pavyzdžiui mūsų tauta sėdėjo 400 metų — nuo Vytauto Didžiojo mirties 1430 metais, iki taunio atgimimo signalų 1830! Sėdėjo ir sėdėjo — ir išliko! O kai atėjo laikas, prakalbėjo, net uždainavo. Ir dabartinės Lietuvos didžioji dalis sėdi ir tyli. Ar tai nėra beidėjinė idėja?

Ramonas, nesileidžia įreminamas į vienus, kad ir *ostantinis* rėmus. Pilnai išvystytas charakteris niekada nebus vienalytis, nei vienafigūris. O bendražmogiška, visuotinė idėja nėra nei vienalaikė, nei vienaprasinė. Čia ir glūdi Vinco Ramono didybė. Yra klaida, manyčiau, Ramono stilių laikyti grynai realistiniais, o tipus ir idėjas analizuoti vien pasaulėžiūriniais motyvais operuojant. Tiesa, kad autorius vaidavo 1940-41 m. įvykius, bet aprašė juos ne trafaretiškai, ne faktiškai, o kūrybiškai, meniškai įžvalgumu, patyrusio stebėtojo plunksna. Rusų okupacija tebuvo fonas, kuriame reikėsi jo veikėjai — geri ir negeri — su visomis žmogiškomis savybėmis. Jurgio Norkaitio vaidmeny Vincas Ramonas sukūrė lietuvišką „šykštuolį Skrudžą“, o Zigma Kreivėno — dostojevskišką nusikaltėlį, galiausiai žūstantį nuo savo kūrinių. Be mažiausios abejonės galime tarti, kad Vinco Ramono asmenyje mes turėjome plataus diapazono rašytoją.

Naujos knygos

• Aldona Veščionaitė. *Aidincios upės*. Chicago: Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas, 1985. Mykolo Morkuno spaustuve. Tiražas — 500 egz. 80 psl. Kaina — 7 dol. Gaudama „Drauge“.

Po 1976 m. išėjusio Australijoje gyvenančios poetės Aldonos Veščionaitės rinkinio *Žodžiai kaip salos* dabar susilaukė naujos jos poezijos knygos. Rinkinyje į keturis skyrius (Dienų saulės, Niuanai, Nesudrumsti ežerai, Laiko erdvėje) sudėta 51 eilėraščių.

Poeti įdomiau stazė, negu veiksmas. Jos eilėraščiai — tai tylos akimirka po Graikijos saule, kuri viską išaiškina („Kolonois saulėje“, p. 22), dienovidžio „tylos žėrėjimas“ sodelyje (p. 135). Daugelis eilėraščių tipografiškai įmantrūs, bet forma visuomet suldyta su turiniu ir galutinis efektas labai vykęs (pvz., „Lytant“, p. 37 arba „Įžengimas į baroką“, p. 17 — žr. šios dienos *Draugo* priedą). Nesvetimas poetei ir patirtį parodijojantis balsas, kuris, pvz., eilėraštyje „Laiškas“ (p. 43) paskutiniemis trimis eilutėmis atskleidžia savo paties ligi tol slėptą suėdžiamumą.

Aldonos Veščionaitės eilėraščiai bus vertinami skaitytojų, geidžiančių sustoti ir nors akimirka į pačią mūsų būtį įsiklausyti. Knyga labai patraukliai apipavidalinta dail. Viktoro Simankevičiaus.

Reginos Matuzonytės-Ingelevičienės paroda pradeda Čiurlionio galerijos naują sezoną

Dvidešimt aštuonis sezonus Chicago ir apylinkių meną mylinti visuomenė turėjo progos įžiūrėti įvairaus žanro, įvairių kartų, skirtingų gabumų dailininkais ir jų darbais. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, yra įvykę daug neeilinių parodų. Viena tokių aukšto lygio parodų bus dail. Reginos Matuzonytės-Ingelevičienės pomirtinė paroda, su kuria Čiurlionio galerija oficialiai atidarys savo 1985-86 m. sezoną.

Dail. Regina Matuzonytė-Ingelevičienė gimusi 1905 m., mirusi 1980 m. Laimėjusi valstybinę stipendiją, meną studijavo Lietuvos meno mokykloje, Kaune. Ją baigusi 1931 m., pradėjo dėstyti piešimą Seserų kazimieriečių vedamojoje mergaičių gimnazijoje Kaune. Dalyvavo lietuvių moterų dailininkų veikloje ir 1938 m., įsikūrus lietuvių dailininkų sąjungai, buvo jos valdybos narė. Nepalūžo ji ir pokario metais.

Vokietijoje, o vėliau Amerikoje jos menas brenė, vis įgydamas daugiau originalumo, savitumo.

Nors dailininkė yra dalyvavusi daugelyje grupinių parodų Čiurlionio galerijoje, čia bus pirma proga Chicago visuomenei giliau, išsamiau susipažinti su dailininkės darbais. Šioje parodoje bus išstatyta 60 kūrinių iš įvairių dail. Reginos Ingelevičienės kūrybos laikotarpių.

Paroda bus atidaryta penktadienį, spalio 11 d., 7 v.v. ir tęsis iki sekmadienio, spalio 20 d. Parodos atidarymo metu pagrindinį žodį tars iš New Yorko atvykusi dailininkė A. Kašubaitė.

Šią apžvalginę parodą rengia dailininkės dukterys Regina Kudžmienė ir Marija Vygantienė.

Čiurlionio galerija kvietia visus šioje vertingoje parodoje dalyvauti.

R.L.

Trisdešimt antroji Europos lietuviškųjų studijų savaitė

(Atkelta iš 2 psl.)

užtikrinti Lietuvos suverenumo gynybą užpuolimo atveju. Tačiau jau 1940 m. gegužės pabaigoje Lietuvos vyriausybė nujautė, ką reiškia įvairūs Maskvos priekaištai, tad nutarė užsienyje paskirti diplomatinį šefą, kuris, nelaimė istikus, gintų Lietuvos Nepriklausomybės reikalą, pažymėjo Lozoraitis.

Paskutinę Studijų savaitės paskaitą skaitė muzikos profesorė Raminta Lampsaitė-Kollars iš Vakarų Vokietijos apie jauniausias kompozitorius ir kompozitorius Lietuvoje. Ji pažymėjo, kad šiuo metu Lietuvoje jau kuria ketvirtąjį kamerinės muzikos kompozitorių kartą, kurios nariai, su viena išimtimi, gimė jau po 1950 metų. Jie priešinasi griežtiems formos principams. Jiems artimas primityvizmas ir „minimal art“. Teigiama prasme šiuos kūrinius vertinant, randamas įsigilinimas, tendencija į mediaciją, harmonijos ir melodijos ilgesio pakartojimas, nebe disonansų, o grožio ir spalvų ieškojimas. Neigiamais galima vadinti formos sušvelninimą beveik iki jos praradimo, pabėgimą į pasakų pasaulį ir beveik primityvių elementu kultą. Prelegentė išvardijo keturis naujosios kompozitorijų kartos Lietuvoje atstovus — Mindaugą Urbaitį, Onutę Narbutaitę, Algirdą Martinaitį, Joną Tamulionį — ir vieną čikagietį, Petrą Aglinską, kurio kūriniai panašūs ne į dabartines, o ankstesnes Lietuvos kompozitorijų kartos kūrybą. Jauniesiems Lietuvos kompozitoriams įdomu viskas, kas archaiska, pažymėjo Lampsaitė-Kollars. Juos domina ritualai, mitologija, gamtos jėga, gamtos simbolika, gamtos saugos prob-

lematika, viskas, kas nesikeičia. Savo paskaitą prelegentė iliustravo Kutavičiaus, Barkausko, Bronzaitės, Narbutaitės, Urbaitio ir Barjoro kūrinių, kai kuriuos pagrodama iš plokštelių, kitus atlikdama pianinu. Jai talkino solistė Vilija Mozūraitytė, kuri gimė 1962 metais Lietuvoje, kur baigė Grudžio muzikos mokyklą. Nuo 1981 metų ji studijuoja Hamburgo aukštojo muzikos mokykloje. Vakare įvyko dramatinio alto V. Mozūraitytės, pianistės R. Lampsaitytės-Kollars ir smuikininko Michael Kollars koncertas, kurio antra dalis buvo skirta lietuvių kompozitorių muzikai — Juzeliūno, Grudžio, Jakubėno ir kitų.

Apie vidurnaktį sugrįžę autobusais iš salės, kurioje vyko koncertas, studijų savaitės dalyviai, atsigaivinę bare, susirinko išklausti Pabaltiečių taikos ir laisvės ryšto žygyje dalyvavusių pranešimo apie demonstracijas Stockholme ir Helsinkyje bei kelionę laivu Baltijos jūra. Savaitėje tuo metu lankėsi bent 6 žygio dalyviai. Pasidžiaugta labai plačiu dėmesiu, parodytu žygiui Europos spaudoje, apgailestauta, kad Amerikos spauda panašaus dėmesio neparodė. Išskeltas klausimas, kodėl žygiu, kurio pasisekimą padėjo užtikrinti sovietinė Lietuvos spauda, kiekviena pasitaikiusia proga ji, jo rengėjus ir dalyvius išplūsdama, mažiausiai domėjosi lietuviai. Jei ne latviai, kurie savo kolegas pabaltiečius turėjo už ausų tempti, žygyje nebūtų dalyvavę nei tas pasigailėtinai pusšimtis lietuvių, kurie dar kažkaip atsiderė Stockholme laivo išplaukimo dieną. VLIKas dar gali pasidžiaugti, kad jis

oficialiai buvo rengėjų tarpe, bet kas paskleidė gandus, kad žygis nepasiseks, kad jis nereikšmingas, kad jame nereikia dalyvauti ir jo nereikia remti. Juk Chicagoje ir kituose Amerikos miestuose tokia nuomonė vyravo? Kodėl tylėjo spauda? Ką darė Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga? Tokie ir panašūs klausimai jaudino susirinkusius.

Ir pagaliau atėjo sekmdienio, rugsėjo 18 dienos rytas. Daug dalyvių, jų tarpe ir čikagiečiai, kurie per pusryčius padėjo savo tautiečiams Europoje už šiltą priėmimą, anksti išvažiavo. Beliko tik įvertinti savaitę, paploti rengėjams ir parinkti kitų metų studijoms vietą. Turbūt vokiškos tvarkos pasimokė, savaitės dalyviai nebe kitų, o dar kitų metų savaitės vietą parenka. Jau pernai Augsburgėje nutarta 1986 metų Studijų savaitę rengti Salzburge, Austrijoje. Irenos Naudžiūnaitės-Joerg globoje. Moderatoriais kitiems metams išrinkti dr. J. Norkaitis, dr. A. Kušlys ir dr. K. Girnius. Meninės programos vadovas — Saulius Kubilius. Savaitė įvyks liepos 26 — rugpjūčio 3 dienomis. 1987 metų Studijų savaitę rengti apsiėmė Anglija.

Nors ir šį kartą (kaip visad) buvo kuo pasiskusti — kambariais, namų tvarka, neleidusia po dvyliktos nosies į lauką iškišti, jaunimu, kuris iki šiuo metu neduodavo vyresniems miegoti, pinigų keitimui sunkumais, tolumai nuo miesto, tačiau, aplamai, daugelis dalyvių turbūt buvo patenkinti. Nemalonų skonį burnoje paliko tik incidentas su viešnia iš Lietuvos, kuri nunešė visus ligšiol iš ten apsilankiusius akliešišku, įžulumu ir

stengimusi iš kiekvieno lietuviu pasipinigauti. Sklido gandai, kad dėl išveikimo naivumo, tai jai nebologai pasisekė. Rengėjai turėjo bėdų su Studija savaitės namų šeimininku dėl drausmės pažeidimų, bet itališko temperamento deka (iškart plaukus rautis, o kita dieną bučiuotis), visi sunkumai buvo pašalinti. Skundų

dėl maisto nebuvo girdėti. Pyragu nebuvo, bet jų ir nereikėjo, vaisių užteko. Vynas buvo nebrangus ir skanus, taip kad savaitės dalyviai galėjo ir kūną, ir dvasią visomis prasmėmis pasotinti. Belieka pasakyti, kad ir aš valgiau, gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj nieko neturėjau...

Regina Matuzonytė-Ingelevičienė

Taika Alijeus, 1968-1978 36" x 24"